

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ของโลกเป็นผลให้เกิดองค์การรูปแบบใหม่ (New Organization) ที่เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ซึ่งนำไปสู่องค์การแห่งความรู้ (Knowledge Organization) และองค์การแห่งนวัตกรรม (Innovation Organization) ซึ่งองค์การรูปแบบใหม่ดังกล่าวจะเป็นองค์การที่สามารถอยู่รอดและแข่งขันได้ในศตวรรษใหม่ (New Century) ที่เน้นความรู้ ความเร็วของการเปลี่ยนแปลงและคุณภาพของคน ทำให้องค์การมีความสามารถในการสร้างคนและการแข่งขันสูงขึ้น และมีการเรียนรู้ไปพร้อมกับความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การ (Drucker, 2007, p. 116) กระแสดังกล่าวส่งผลให้คนในสังคมยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge Based Economy) เกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คนในสังคมจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนการเรียนรู้ เพื่อให้ก้าวทันและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง โดยมีฐานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นพลังขับเคลื่อนสังคม ทำให้เกิดการไหลของข้อมูลข่าวสารจากพื้นที่หนึ่งไปยังพื้นที่หนึ่งได้ด้วยความรวดเร็ว จากบทเรียนของประเทศไทย การสื่อสารในอดีตที่ผ่านมาเราทราบกันว่าการสื่อสารที่รวดเร็วที่สุดนั้นก็คือ โทรเลข แต่ต่อมายุคของการพัฒนาเป็นรูปแบบโทรศัพท์ก็เข้ามา มีบทบาทสำคัญ การรับส่งจดหมายทางอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) การสื่อสารผ่านสังคมออนไลน์ จากปี พ.ศ. 2541 เราใช้โปรแกรมแชท (Chat) คือ การพูดคุยออนไลน์ผ่านอินเทอร์เน็ต เป็นโปรแกรมเฟรสต์ แล้วก็พัฒนาขึ้นเรื่อยมาจนปัจจุบันการใช้การสื่อสารบนจอโทรศัพท์แบบสมาร์ตโฟน การสื่อสารรวดเร็วมากขึ้นจนส่งผลให้กรมไปรษณีย์โทรเลขไทยต้องปิดตัว การส่งโทรเลขไปเมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2551 (สุภัทธา สุขชู, 2561) นอกจากนั้นการเกิดขึ้นของโลกาภิวัตน์ยังส่งผลต่อระบบการศึกษา โดยการศึกษาของ Hismanoglu (2012, pp. 629 – 633) ที่ได้ทำการศึกษาในประเทศตุรกีได้อธิบายถึง

โลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีการสื่อสารส่งผลต่อพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มีแนวทางในการจัดการศึกษาตามมาตรา 24 ว่าด้วยเรื่องการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ยึดหลักทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และให้ถือผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 โดยมีหลักสำคัญ คือ การปฏิรูปการศึกษาโดยการปฏิรูปจากการยึดติดวิชาเป็นตัวตั้งมาเป็นยึดผู้เรียนเป็นตัวตั้ง หรืออาจกล่าวได้ว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด (คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้, 2544, หน้า 3)

โรงเรียนถือว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาผู้เรียนและผลผลิตกำลังคนให้มีศักยภาพที่จะช่วยพัฒนาประเทศให้สามารถแข่งขันด้านเศรษฐกิจ การเมืองและเทคโนโลยีกับนานาประเทศได้ (อำรุง จันทวานิช, 2547, หน้า 2) การพัฒนาโรงเรียนให้มีศักยภาพและความพร้อมในการพัฒนาผู้เรียนที่มีคุณภาพนั้นย่อมจะนำไปสู่การบรรลุผลโดยกำหนดให้ “ความรู้คู่คุณธรรม” เป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 27) นอกจากนี้ยังจะช่วยขจัดปัญหาวิกฤตทางการศึกษาต่าง ๆ ได้ อาทิ คุณภาพสถานศึกษาที่แตกต่างกัน คุณภาพของผู้เรียนที่มีมาตรฐานไม่เท่าเทียมกัน ผู้เรียนขาดกระบวนการเรียนรู้ที่จะพัฒนางานได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ดังนั้น จึงเป็นความมุ่งมั่นของกระทรวงศึกษาธิการในอันที่จะพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพและความเสมอภาคทางการศึกษาที่เกิดขึ้นตั้งแต่รากหญ้าของการจัดการศึกษา โดยลดความแตกต่างของการจัดการศึกษาในโรงเรียนให้ได้ (อำรุง จันทวานิช, 2547, หน้า 31)

แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลของโรงเรียนเกิดจากความต้องการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งหวังให้เกิดความเสมอภาคของการให้บริการ การศึกษามีความเท่าเทียมกันในคุณภาพของการจัดการศึกษาในโรงเรียนและลดความเหลื่อมล้ำในคุณภาพของผลผลิตแก่เด็กไทยทุกคนซึ่งหมายถึงคุณภาพของการบริการที่ผู้เรียนที่ได้รับโดยมีการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางเป็นสากล ดังที่สถาบันนานาชาติเพื่อการวางแผนการศึกษาขององค์การยูเนสโก (Grisay & Mahlek, 1991, p. 48) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย มิติที่สัมพันธ์กัน 3 มิติ คือ คุณภาพของทรัพยากรที่ใช้ในการเรียนการสอนและคุณภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา (input) คุณภาพของกระบวนการเรียนการสอน (teaching process) และคุณภาพของผลผลิต (output) ในทำนองเดียวกัน Coombs (1991, pp. 21 – 23) ได้อธิบายความหมาย

ของคุณภาพการจัดการศึกษาว่าอาจมีความหมายรวมถึงเนื้อหา วิธีการสอน การจัดกระบวนการทางการศึกษา ความพยายามต่าง ๆ ที่จะปรับการศึกษาให้เหมาะสมกับความต้องการที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่นวัตกรรม

ความสนใจในเรื่องคุณภาพและประสิทธิผลของโรงเรียนเริ่มมีมากขึ้นในปี 1980 ซึ่งจะเห็นได้จากรายงานของ The Nation at Risk ในปี 1983 ที่ได้วิเคราะห์ปัญหาการดำเนินงานของโรงเรียนตามความคิดเห็นของชาวอเมริกัน โดยเฉพาะบุคคลในวงการธุรกิจ และผู้กำหนดนโยบายทั่วไป โดยได้ยอมรับว่าเศรษฐกิจของโลกมีการแข่งขันกันอย่างรุนแรง เกี่ยวข้องเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน และอาศัยความรู้เป็นตัวขับเคลื่อน แต่ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของโรงเรียนในอเมริกาไม่สามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ ประกอบกับประชากรของสังคมอเมริกามีการเปลี่ยนแปลงพื้นฐานการดำเนินชีวิตไปจากเดิม เช่น โครงสร้างอายุของประชากรและความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น ทำให้มีความจำเป็นจะต้องเน้นผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่นั้นมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งต่อมา Cameron & Whetten (1996, pp. 265 – 540) ได้ให้ข้อสังเกตว่า ในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมาควมมีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลขององค์การ กลายเป็นแนวคิดสำคัญของทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาองค์การ โดยจะดูได้จากงานเขียนของนักคิดที่สำคัญจากหนังสือที่มีชื่อเสียงหลายเล่ม เช่น Theory Z ของโออูชิ (Ouchi, 1981, pp. 117 – 122) In Search of Excellence ของปีเตอร์ และวอเตอร์แมน (Peter & Waterman, 1982, pp. 21 – 26) และ Out of Crisis ของเดมมิ่ง (Deming, 1986, pp. 23, 97) ซึ่งจะเน้นไปที่ “คุณภาพ (quality)” “ความเป็นเลิศ (excellence)” “การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (continuous improvement)” และ “การปรับเปลี่ยน (transformation)” ซึ่งก็คือ ความมีประสิทธิภาพขององค์การ (organizational effectiveness) นั่นเอง นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงจุดเน้นดังกล่าว ยังเป็นการเปลี่ยนแปลงจากประสิทธิผล ซึ่งเป็นแนวคิดเชิงทฤษฎีที่มีลักษณะเป็นนามธรรมไปสู่การนำเอาคุณภาพไปปฏิบัติได้จริงภายในองค์การ ตัวอย่างเกี่ยวกับความสูญเสียศักยภาพในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ และผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการที่ไม่เป็นที่พอใจของโรงเรียนได้ เป็นพลังผลักดันให้ค้นหาการปฏิบัติและวิธีการที่ดีที่สุดสำหรับการปรับปรุงคุณภาพของโรงเรียน ในปัจจุบันแนวคิดประสิทธิผลขององค์การ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์การทุกประเภท เพื่อเพิ่มพูน ประสิทธิภาพในการผลิต บริการและผู้รับบริการในทุกกลุ่มและทุกประเภทขององค์การ ด้วยเหตุนี้ผู้บริหารในฐานะผู้นำจะต้องคำนึงถึงการบริหารเพื่อให้เกิดประสิทธิผลของ

องค์การเป็นสำคัญ (Sallis & Jones, 2002, pp. 1 – 2) รวมถึงโรงเรียนมาตรฐานสากล ซึ่งถือเป็นองค์การทางการศึกษาที่ต้องคำนึงถึงประสิทธิผลเช่นเดียวกัน

การวัดประสิทธิผลขององค์การนั้นมีนักวิชาการกล่าวถึงกันอย่างกว้างขวาง โดยจากการศึกษาของ ฮินชู (Hrinco, 1992, p. 205) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง มโนทัศน์ของประสิทธิผลขององค์การ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความชัดเจนด้านมโนทัศน์ของประสิทธิผลขององค์การ ผลการวิจัยพบว่า การวัดประสิทธิผลขององค์การที่พบในวรรณกรรมส่วนมากจำแนกได้ 3 ลักษณะ คือ การวัดจากการบรรลุเป้าหมาย (a goal attainment model) การแสวงหาทรัพยากรเข้าสู่ระบบ (a system resource model) และวิวัฒนาการ (an ecological model) โดยลักษณะที่นิยมใช้มากที่สุดนั้นคือการวัดจากการบรรลุเป้าหมาย

โรงเรียนที่ต้องการยกระดับประสิทธิผลของโรงเรียนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องตระหนักถึงความสำคัญในการร่วมกันผลักดันการทำงานให้มีคุณภาพ เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิผลของโรงเรียนตามวัตถุประสงค์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554, หน้า 31 – 33) ทั้งนี้ประสิทธิผลเป็นระดับ (degree) ที่องค์การดำเนินการประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด (Robbins, 1997, p. 7) โดยมีความสำคัญยิ่งต่อการดำเนินการของโรงเรียนเนื่องจากแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลของโรงเรียนเกิดจากความต้องการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งหวังให้เกิดความเสมอภาคของการให้บริการการศึกษาแก่เด็กไทยทุกคนมีความเท่าเทียมกันในคุณภาพของการจัดการศึกษาในโรงเรียนและลดความเหลื่อมล้ำในคุณภาพของผลผลิตซึ่งหมายถึง คุณภาพของผู้เรียนที่ในปัจจุบันแนวคิดประสิทธิผลขององค์การจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์การทุกประเภท เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิผลในการผลิต บริการ และผู้รับบริการในทุกกลุ่มและทุกประเภทขององค์การ ลักษณะที่นิยมใช้มากที่สุดนั้นคือการวัดจากการบรรลุเป้าหมาย ทั้งนี้จากการวัดประสิทธิผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ 2553 ของโรงเรียนมาตรฐานสากล รุ่นที่ 1 ของสำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย (อ้างถึง หนังสือสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ ศธ. 04229/194 ลงวันที่ 22 กรกฎาคม 2554) กำหนดให้แล้วเสร็จในวันที่ 15 กันยายน 2554 โดยมีศูนย์ประสานงานการจัดการมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และเครือข่ายนิเทศการมัธยมศึกษาาร่วมกันติดตามผลสำเร็จของการดำเนินงานของโรงเรียนตามวัตถุประสงค์ ทั้งนี้สำนักงานบริหารการมัธยมศึกษาตอนปลายได้กำหนดคู่มือแนวทางการนิเทศกำกับติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการพัฒนายกระดับคุณภาพการ

จัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไปโรงเรียนในโครงการ Education Hub ปีการศึกษา 2553 เป็นแนวทางในการประเมินผล ทั้งนี้ได้ระบุรายละเอียด และเกณฑ์มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ ประสิทธิภาพของโรงเรียนในแต่ละด้าน โดยใช้ลักษณะการประเมินผลจากการบรรลุ เป้าหมาย และการพัฒนาโรงเรียนที่มีความชัดเจน และครอบคลุมประสิทธิภาพของโรงเรียน ที่สุด เพราะเป็นผลการประเมินของผู้ประเมินซึ่งเป็นภาคีที่รับรู้การดำเนินงาน ตลอดจน เจตนาารมณ์ของโรงเรียนด้วยวิธีการประเมินแบบมีส่วนร่วมโดยอิงการพิจารณาจาก หลักฐาน ร่องรอยตามตัวบ่งชี้ การพัฒนาโรงเรียนจากหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ โดยตรง

เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับผลการจัดการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะในด้านสัมฤทธิ์ทางการเรียนในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ในเกณฑ์ต่ำโดยผลการสอบ O-NET ชั้น ม.3 (5 วิชาหลัก) ในปีการศึกษา 2554 มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 37.2 ลดลงเป็นร้อยละ 36.4 ในปี 2559 ซึ่งยังต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยร้อยละ 50 ในทุกวิชา เมื่อพิจารณาในรายวิชาปี 2559 พบว่า วิชาคณิตศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดร้อยละ 27.0 และวิชาสังคมศึกษามีคะแนนเฉลี่ยสูงสูดร้อยละ 47.3 รองลงมา ได้แก่ วิชาภาษาไทย วิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษ 44.7, 33.7 และ 29.3 ตามลำดับ (แผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือในช่วงแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564), 2561, หน้า 9)

จากความสำคัญดังกล่าวและจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง แม้จะศึกษามากแล้วแต่เป็นการศึกษาในองค์การอื่นทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยคัตสรรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากเป็นการศึกษาค้นคว้าจากทฤษฎีไปสู่การสร้างโมเดลที่แสดง โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยผู้วิจัยสามารถตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของโมเดลที่สร้างขึ้นตามทฤษฎีที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม แล้วเก็บรวบรวม ข้อมูลแล้วทดสอบความสอดคล้องของโมเดล การดำเนินการวิจัยลักษณะนี้ เรียกว่า โมเดลสมการโครงสร้าง (structural equation model : SEM) เป็นเทคนิคทางสถิติเทคนิค หนึ่งที่ใช้ในการทดสอบ (testing) และประมาณค่า (estimate) ความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (causal relationships) ในการสร้างโมเดลสมการโครงสร้างนั้นเพื่อการยืนยันและเพื่อการ สสำรวจ หรืออาจกล่าวได้ว่าการสร้างโมเดลมีวัตถุประสงค์เพื่อการยืนยันหรือทดสอบ

ทฤษฎีหรือการพัฒนาทฤษฎีเพื่อเป็นประโยชน์ในการเข้าใจองค์ความรู้และขยายองค์ความรู้ใหม่ นำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นเลิศ (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2556 หน้า 11)

คำถามของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามการวิจัย ดังนี้

1. ปัจจัยคัตสรรตว์ใดบ้างที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุเป็นอย่างไร
2. โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยคัตสรรตว์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่
3. แนวทางพัฒนาปัจจัยคัตสรรตว์ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือควรเป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัจจัยคัตสรรตว์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อตรวจสอบโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยคัตสรรตว์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์
3. เพื่อหาแนวทางพัฒนาปัจจัยคัตสรรตว์ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ความสำคัญของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดความสำคัญของการวิจัย ดังนี้

1. ด้านวิชาการ เนื่องจากโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่พัฒนาขึ้นจากการวิจัยครั้งนี้ ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ จากหลายแหล่ง ซึ่งมีความชัดเจนครอบคลุม และสมบูรณ์ในเชิงวิชาการมากขึ้น อีกทั้งโมเดลสมการโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นได้มีการตรวจสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ทำให้ได้โมเดลสมการโครงสร้างที่มีความเหมาะสมกับบริบทสังคมไทย โดยนักวิชาการ นักวิจัย ผู้บริหารทางการศึกษา หรือครู ตลอดจนผู้สนใจ สามารถนำข้อมูลไปใช้เป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการได้ดังต่อไปนี้

1.1 เพื่อทราบถึงอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.2 นำไปใช้เป็นโมเดลตั้งต้นเพื่อขยายขอบเขตการศึกษาปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้กว้างขวางและลึกซึ้งต่อไป

2. ประโยชน์ในด้านการนำผลการวิจัยไปใช้ ผลจากการวิจัยครั้งนี้จะทำให้ได้โมเดลที่ได้รับการตรวจสอบด้วยกระบวนการทางการวิจัย และเป็นโมเดลที่มีความเหมาะสมกับบริบทสังคมไทย สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการบริหารการศึกษา ดังต่อไปนี้

2.1 นำไปใช้ในการสร้างและพัฒนากลยุทธ์ในการบริหารสถานศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก

2.2 นำไปใช้ในการสร้างโปรแกรมการพัฒนากลยุทธ์และกลวิธี อีกทั้งเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย และวางแผนเพื่อการดำเนินงาน ส่งเสริมประสิทธิผลของโรงเรียนให้มีมากขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.1 ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษา

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานประจำปีการศึกษา 2561 จำนวน 933 โรงเรียน

1.2 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษา

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานประจำปี 2561 จำนวน 640 โรงเรียน การสุ่มกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนใช้การสุ่มแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน (Proportionate Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดโรงเรียนเป็นชั้นภูมิ (Strata) ผู้ให้ข้อมูลแต่ละโรงเรียนมีจำนวน 2 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน และครูผู้สอน จำนวน 1 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย เนื่องจากเป็นการศึกษาโมเดลสมการโครงสร้าง ที่อธิบายความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบเส้นตรงระหว่างตัวแปรที่เป็นสาเหตุหรือเรียกว่า ตัวแปรแฝงภายนอก (exogenous latent variable) ตัวแปรคั่นกลาง (intervening latent variable) หรือตัวแปรส่งผ่าน (mediating latent variable) และตัวแปรแฝงภายใน (endogenous latent variable) แต่ด้วยข้อกำหนดของโปรแกรมลิสเรล กำหนดให้ตัวแปรคั่นกลางและตัวแปรภายในรวมกันเรียกว่าตัวแปรภายใน ดังนั้น ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจึงประกอบด้วย ตัวแปรแฝงภายนอกและตัวแปรแฝงภายใน ดังนี้

2.1 ตัวแปรแฝงภายนอก มี 2 ตัวแปร คือ 1) ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้น

2) วัฒนธรรมองค์การ

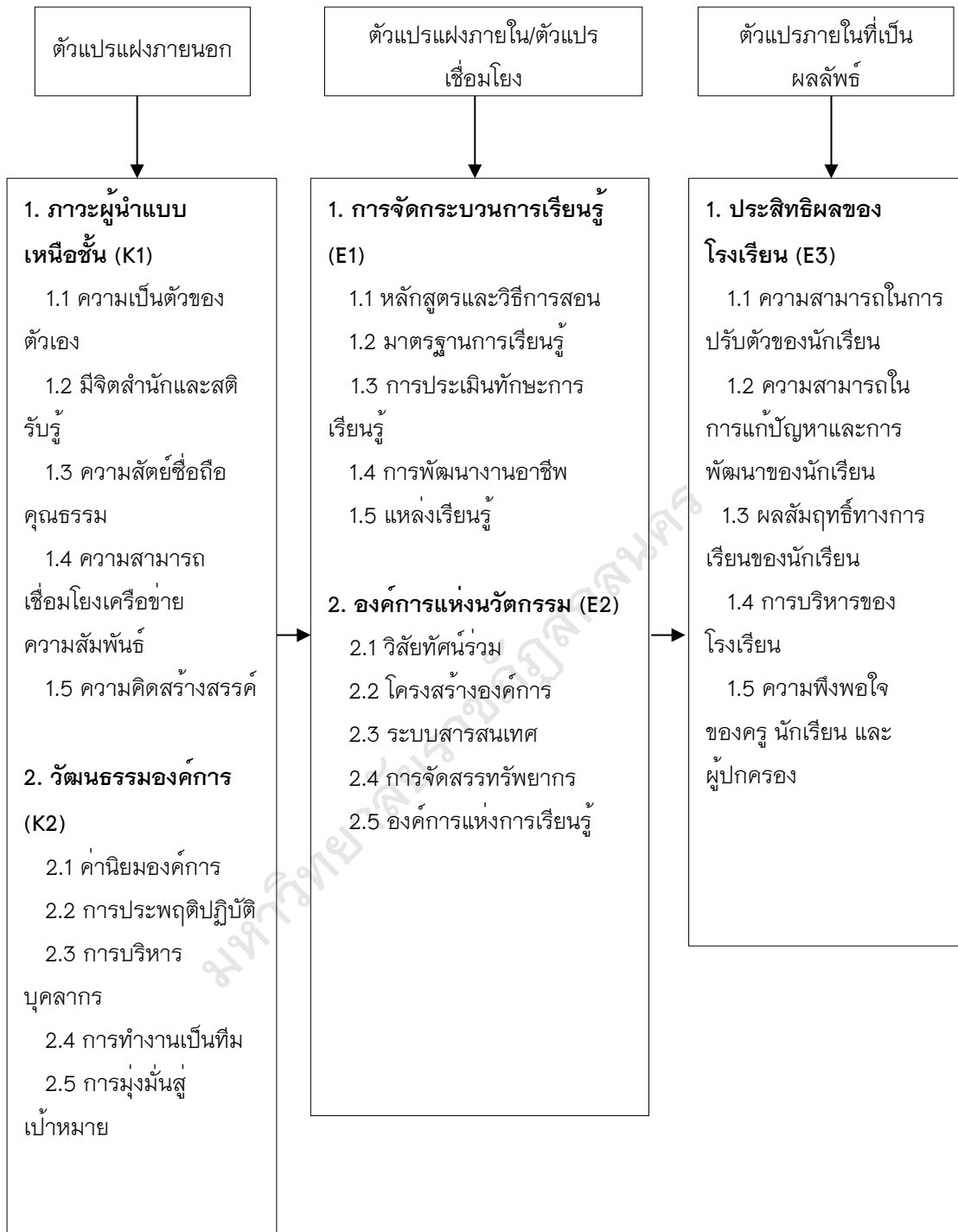
2.2 ตัวแปรแฝงภายใน มี 3 ตัวแปร คือ 1) การจัดการกระบวนการเรียนรู้

2) องค์การแห่งนวัตกรรม และ 3) ประสิทธิภาพของโรงเรียน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเปรียบเทียบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal Comparative Research) โดยสร้างโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยค้ำดวงที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ให้สอดคล้องกับองค์ความรู้ทั้งทางทฤษฎีและผลการวิจัยเชิงประจักษ์และสอดคล้องกับข้อตกลงเบื้องต้น (assumptions) เพื่อสร้างโมเดลสมการโครงสร้างที่เป็นโมเดลการวิจัยหรือโมเดลสมมติฐาน โดยผลลัพธ์จะได้โมเดลสมมติฐานที่ประกอบด้วย โมเดลการวัดและโมเดลสมการโครงสร้างดำเนินการวิจัยตามวิธีการวิจัยทางสถิติ เพื่อตอบคำถามการวิจัยว่าโมเดลสมการโครงสร้างที่สร้างขึ้น โดยมีทฤษฎีและงานวิจัยที่สนับสนุนนั้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่ โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม Lisrel ผลที่ได้คือโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยค้ำดวงที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะ ไว้ดังนี้

1. โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยตัดสรรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (A CAUSAL RELATIONSHIP MODEL OF FACTORS EFFECTED TO EFFECTIVENESS OF SECONDARY SCHOOLS IN THE NORTHEASTERN PART OF THAILAND) หมายถึง รูปแบบจำลองที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยตัดสรรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเขียนเป็นแผนภาพจำลองความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น

2. ปัจจัยตัดสรร หมายถึง ตัวแปรแฝงที่ผู้วิจัยศึกษาและวิเคราะห์แล้วเลือกเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย ตัวแปรแฝงภายนอก และตัวแปรแฝงภายใน โดยการวิจัยครั้งนี้ วัดตัวแปรแฝงภายนอก และตัวแปรแฝงภายใน โดยได้จากแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและนำไปสอบถามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนละ 1 คน ดังนี้

2.1 ตัวแปรแฝงภายนอก (exogenous latent variable) หมายถึง ตัวแปรที่เป็นจุดเริ่มต้นของเส้นทางอิทธิพลหรือหัวลูกศรในโมเดลสมการโครงสร้าง ไม่มีตัวแปรอื่นที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรเหล่านี้ ในการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรแฝงภายนอก ดังนี้

2.1.1 ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้น หมายถึง ภาวะผู้นำที่เน้นการใช้เรื่องค่านิยม (Values), เจตคติ (Attitudes), และพฤติกรรม (Behaviors) (เช่น ความรักในเพื่อนมนุษย์หรือ Altruistic love, ความหวัง/ความศรัทธาหรือ Hope/Faith, วิสัยทัศน์หรือ Vision) เป็นเครื่องสร้างแรงจูงใจภายในให้เกิดขึ้นแก่ผู้ตาม เพื่อนำไปสู่การยกระดับจิตใจและการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่าและมีความหมายยิ่งขึ้น ผู้นำแบบเหนือชั้นจึงยึดหลักการพัฒนาจิตใจ (Spiritual development) ทั้งของผู้นำเองและของผู้ตามให้สูงขึ้นและใช้เป็นแนวทางดำรงชีวิตที่สอดคล้องกัน สามารถวัดได้จากองค์ประกอบที่เป็นตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัวแปร ดังนี้ คือ 1) ความเป็นตัวของตัวเอง 2) มีจิตสำนึกและสติรับรู้ 3) มีจริยธรรม 4) มีความสามารถเชื่อมโยง และ 5) มีความคิดสร้างสรรค์

2.1.1.1 ความเป็นตัวของตัวเอง หมายถึง ความสามารถแสดงอัตลักษณ์ตนเองได้ชัดเจนและเข้าใจถึงจุดแข็งและจุดอ่อน ค่านิยม ความเชื่อ ความเป็นตัวตนแท้จริง โดยทำตามนโยบายที่ตนเองตั้งไว้

2.1.1.2 มีจิตสำนึกและสติรับรู้ หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกในการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิตที่แสดงถึงความเป็นผู้มีจริยธรรม และการเข้าใจในสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน สามารถนำไปสู่การครองคน ครองตน ครองงาน

2.1.1.3 จริยธรรม หมายถึง แสดงพฤติกรรมที่น่าเชื่อถือเป็นที่น่านับถือ และสะท้อนออกเป็นค่านิยมที่ดีขององค์การ

2.1.1.4 ความสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายความสัมพันธ์ หมายถึง พัฒนาและบริหารแบบเครือข่ายสร้างพันธมิตรและความร่วมมืออย่างกว้างขวาง มีสัมพันธภาพอย่างใกล้ชิด

2.1.1.5 ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง การตั้งคำถามกับปัญหาหรือสิ่งที่ต้องแก้ไขแล้วทำการรวบรวมแนวทางในการแก้ปัญหาและพยายามสร้างความแตกต่างการแก้ปัญหาจากเดิมเพื่อให้ดีกว่าปัจจุบันพร้อมทั้งประเมินผลลัพธ์ทุกครั้งหลังจากปัญหาหรือสิ่งที่แก้ไข

2.1.2 วัฒนธรรมองค์การ หมายถึง ค่านิยมและความเชื่อที่มีร่วมกันอย่างเป็นระบบที่เกิดขึ้นในองค์การ วัฒนธรรมองค์การจึงเป็นเสมือน “บุคลิกภาพ” หรือ “จิตวิญญาณ” ขององค์การ สามารถวัดได้จากองค์ประกอบที่เป็นตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัวแปร ดังนี้ 1) ค่านิยมองค์การ 2) การประพฤติการปฏิบัติ 3) การบริหารบุคลากร 4) การทำงานเป็นทีม และ 5) การมุ่งมั่นสู่เป้าหมาย

2.1.2.1 ค่านิยมองค์การ หมายถึง การรวมพลังความคิดและความเชื่อของทุกคนในองค์การให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2.1.2.2 การประพฤติปฏิบัติ หมายถึง การประพฤติและปฏิบัติในด้านบุคลิกภาพทั่วไปที่ทำให้ผู้เรียนเลื่อมใสศรัทธา และถือเป็นแบบอย่าง

2.1.2.3 การบริหารบุคลากร หมายถึง การสรรหา การคัดเลือก การฝึกอบรมหรือพัฒนาบุคลากร

2.1.2.4 การทำงานเป็นทีม หมายถึง การทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ของกลุ่ม มีการทำงานร่วมกันแบบมีวิสัยทัศน์

2.1.2.5 การมุ่งมั่นสู่เป้าหมาย หมายถึง ความใส่ใจ เพียรพยายามเพื่อความสำเร็จของงานตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

2.2 ตัวแปรแฝงภายใน (endogenous latent variable) หมายถึง ตัวแปรสมการโครงสร้างทุกตัว ยกเว้นตัวแปรแฝงภายนอกเป็นตัวแปรที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอื่นหรือมีอิทธิพลต่อตัวแปรอื่น โดยมีเส้นทางอิทธิพลก่อนหรือหลังตามที่มีทฤษฎีและงานวิจัยสนับสนุนในการวิจัยครั้งนี้ตัวแปรแฝงภายใน ดังนี้

2.2.1 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากประสบการณ์และการฝึกอบรมโดยการเรียนรู้จะทำให้พฤติกรรมของบุคคลเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป พฤติกรรมนั้น ๆ ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และแนวคิด สามารถวัดได้จากองค์ประกอบที่เป็นตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัวแปร ดังนี้ 1) การเรียนรู้โดยมีหลักสูตรและวิธีการสอน 2) มาตรฐานการเรียนรู้ 3) การประเมินผลทักษะการเรียนรู้ 4) การพัฒนาอาชีพ และ 5) แหล่งเรียนรู้

2.2.1.1 หลักสูตรและวิธีการสอน หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการ หรือผ่านการร่างอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย รายละเอียดของหลักการ จุดหมาย โครงสร้างเนื้อหา กิจกรรม แนวทางหรือวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ การวัดผล และประเมินผล

2.2.1.2 มาตรฐานการเรียนรู้ หมายถึง ข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมเพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

2.2.1.3 การประเมินทักษะการเรียนรู้ หมายถึง การเก็บรวบรวมการวิเคราะห์ และการแปลความของทักษะการเรียนรู้

2.2.1.4 การพัฒนางานอาชีพ หมายถึง การพัฒนาศักยภาพของบุคคล กำหนดเส้นทางอาชีพที่เหมาะสม วางแผน รวมทั้งดำเนินการฝึกอบรมและเสริมประสบการณ์

2.2.1.5 แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ และประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัย

2.2.2 องค์กรแห่งนวัตกรรม (Innovative Organization) หมายถึง องค์กรที่มีขีดความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมในด้านต่าง ๆ โดยมีการบริหารจัดการระบบและทรัพยากรต่าง ๆ ในองค์กรให้ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมเพื่อสร้างมูลค่าและความได้เปรียบในการแข่งขันให้กับองค์กรอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

สามารถวัดได้จากองค์ประกอบที่เป็นตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัวแปร ได้แก่ 1) องค์การที่มีการมีวิสัยทัศน์ร่วม 2) โครงสร้างองค์การ 3) ระบบสารสนเทศ 4) การจัดสรรทรัพยากรและ 5) การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ที่ดี

2.2.2.1 วิสัยทัศน์ร่วม หมายถึง การมองภาพอนาคตขององค์การร่วมกันและกำหนดจุดหมายปลายทางที่เชื่อมโยงกับภารกิจ ค่านิยม และความเชื่อเข้าด้วยกัน มีจุดหมายปลายทางที่ต้องการแบบชัดเจน ท้าทาย มีพลังและมีความเป็นไปได้

2.2.2.2 โครงสร้างองค์การ หมายถึง ระบบการติดต่อสื่อสาร และอำนาจบังคับบัญชาที่เชื่อมต่อกันและกลุ่มคนเข้าด้วยกัน เพื่อทำงานร่วมกันจนบรรลุเป้าหมายขององค์การ

2.2.2.3 ระบบสารสนเทศ หมายถึง กลุ่มของส่วนประกอบพื้นฐานต่าง ๆ ที่ทำงานเกี่ยวข้องกันในการเก็บ (นำเข้า), จัดการ (ประมวลผล) และเผยแพร่ (แสดงผล) ข้อมูลและสารสนเทศและสนับสนุนกลไกของผลสะท้อนกลับเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

2.2.2.4 การจัดสรรทรัพยากร หมายถึง การจัดแบ่งทรัพยากรทางกายภาพให้กับบุคลากรได้ใช้ทรัพยากรที่เหมาะสมเพื่อการดำเนินงานสู่เป้าหมายขององค์การ

2.2.2.5 องค์การแห่งการเรียนรู้ หมายถึง องค์การที่มีการสร้างช่องทางให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกันภายในระหว่างบุคลากร ควบคู่ไปกับการรับความรู้จากภายนอก

2.2.3 ประสิทธิภาพผลของโรงเรียน หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากปัจจัยคัดสรร ประกอบด้วย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ความสามารถในการแก้ปัญหาและพัฒนาของนักเรียน ความสามารถในการปรับตัวของนักเรียน การจัดการของโรงเรียน และมีความพึงพอใจของครู นักเรียนและผู้ปกครอง ดังนี้

2.2.3.1 ความสามารถในการปรับตัวของนักเรียน หมายถึง เป็นการปรับพฤติกรรมของผู้เรียนให้เข้ากับสถานการณ์

2.2.3.2 ความสามารถในการแก้ปัญหาและการพัฒนาของนักเรียน หมายถึง การจำแนกแยกแยะ วิเคราะห์ปัญหา เพื่อหาทางแก้ปัญหาและพัฒนาตนเอง

2.2.3.3 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน หมายถึง นักเรียนได้ใช้ความรู้ในสาระหลักไปบูรณาการสั่งสมประสบการณ์กับทักษะ 3 ทักษะเพื่อกำหนดชีวิตในศตวรรษที่ 21 คือ ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี และทักษะชีวิตและอาชีพ

2.2.3.4 การบริหารของโรงเรียน หมายถึง การดำเนินการบริหารของสถานศึกษาที่ครอบคลุมด้านวิชาการ ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านข้อมูลสารสนเทศ และด้านสภาพแวดล้อม โดยเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจด้านคุณภาพการศึกษา

2.2.3.5 ความพึงพอใจของครู นักเรียนและผู้ปกครอง หมายถึง ความพึงพอใจของนักเรียน ครู และผู้ปกครองที่มาจากทัศนคติของบุคคลอันเนื่องมาจากสิ่งเร้า และแรงจูงใจ ซึ่งปรากฏออกมาทางพฤติกรรมและเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

3. ตัวแปรแฝง (latent variable) หมายถึง ตัวแปรที่ไม่สามารถวัดได้โดยตรง แต่จะประมาณค่าได้จากตัวแปรสังเกตได้ (observed variable) ของแต่ละตัวแปรแฝงนั้น

4. ตัวแปรสังเกตได้ (observed variable) หมายถึง ตัวแปรที่สามารถวัดค่าได้ของตัวแปรแฝงแต่ละตัวที่ใช้ในการวิจัย

5. โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาสังกัดสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

6. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษา

7. ครูผู้สอน หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่มีหน้าที่สอนหนังสือนักเรียน

8. แนวทางพัฒนาปัจจัยคัดสรรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน หมายถึง สาระสนเทศที่ผู้วิจัยดำเนินการ 2 ขั้นตอนดังนี้ คือ ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาแนวทางหรือวิธีที่เหมาะสมในการพัฒนาปัจจัยคัดสรรที่มีอิทธิพลทางตรงรวมถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลทั้งทางตรง ทางอ้อมและอิทธิพลรวมต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และการประเมินผลแนวทางในการพัฒนาปัจจัยคัดสรรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน หมายถึง กระบวนการพิจารณาตัดสินคุณค่าของแนวทางพัฒนาปัจจัยคัดสรรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน โดยใช้สารสนเทศที่ได้มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อช่วยในการตัดสินใจ

โดยผู้วิจัยประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินของ Stufflebeam มาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการประเมินแนวทางในการพัฒนาของปัจจัยคัตสรรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนที่ได้รับจากผู้เชี่ยวชาญในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งรูปแบบการประเมินได้เลือกใช้มาตรฐาน 3 ตัวมาใช้ในการประเมินผลดังนี้ 1) ความถูกต้อง แนวทางที่นำเสนอมีความถูกต้องตรงกับวัตถุประสงค์ในการพัฒนาและปรับปรุงปัจจัยคัตสรรนั้น ๆ 2) ความเป็นไปได้ แนวทางที่นำเสนอมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและ 3) ความเหมาะสม แนวทางที่นำเสนอมีความเหมาะสมที่จะนำมาปฏิบัติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร